

Josef Dobrovský

Šujanová Veronika, 428983

Osvícenství

- https://www.youtube.com/watch?v=9ay_ab7LBQ
- proud evropského myšlení v 2. polovině a na sklonku 18. století
- vyznačuje se vírou v **sílu rozumu, poznání, vědy**, ale také zásadami lidské rovnosti, překonanosti stavovských privilegií šlechty atd.,
- hlavní podíl na vzniku – francouzští myslitelé: F.M.A. Voltaire – první se odvážil kritizovat absolutismus, prosazoval náboženskou svobodu; dílo: Filozofické listy, Pojednání o mravech a duchu národů; J.J. Rousseau – návrat k přírodnímu bytí, proti modernizaci; dílo: O původu nerovnosti mezi lidmi, O smlouvě společenské; Ch. de Montesquieu – O duchu zákonů; D. Diderot – Myšlenky o výkladu přírody, Jakub fatalista; redaktor francouzské Encyklopedie (1751 – 1772)
- označení pro některé osvícence – „encyklopedisté“

Národní obrození

- 1. etapa - 70. léta 18. st. – počátek 19. st. (1775 – 1805) – obranná
  - utvářejí se **základy české obrozenecké literatury**
  - cílem bylo čelit germanizaci, **zachránit a obnovit český jazyk**, vytvořit jeho pevná pravidla
  - hlavním rysem byl zvýšení zájem o českou kulturu a české dějiny
  - byly vydávány **jazykové obrany** – **tzv. Generace Dobrovského** - Gelasius Dobner, František Martin Pelcl, Václav Thám, Prokop Sedivý, V.M.Kramerius, Antonín Jaroslav Puchmajer, Hněvkovský, bři. Nejedlí)
- 2. etapa počátek 19. st. – 20. léta 19. st. (1805 – 1830) – ofensivní, útočná
  - cílem rozvíjet básnický a odborný jazyk, rozšiřovat slovní zásobu, podporovat vlastenectví
  - vědecká literatura již byla psána česky
  - vlastenci usilovali o rovnoprávné začlenění české kultury a vědy do evropského kontextu – český jazyk je schopen vyrovnat se jazykům vyspělých literatur
  - tzv. Generace Jungmannova – P. J. Šafařík, F. Palacký, J. Kollár, F. L. Čelakovský, V. K. Klicpera
- 3. etapa – 20. léta 19. st. – konec 40. let 19. st. (1830 - 1848) – vrcholná
  - k vyvrcholení procesu NO došlo v letech 1830 – 1848, kdy probíhaly revoluce na mnoha místech v Evropě
  - forma spisovné češtiny už ustálena, místo učené literatury zaujímá krásná literatura, rozkvět poezie, venkovské prózy
  - např. Josef Kajetán Tyl, Karel Jaromír Erben, Karel Hynek Mácha, Karel Sabina, Josef Václav Frič
- 4. etapa 50. léta 19. st. (1848 – 1858)
  - neúspěch revoluce → absolutismus upevněn
  - literatura se orientuje demokraticky a její metoda směřuje od romantismu k realismu
  - např. Božena Němcová, Karel Havlíček Borovský

„A co mi po Bohu může býti dražší nežli vlast? Avšak i cizincům a všemu lidstvu chci být prospěšný.“

Patriarcha české slavistiky

- též DOBROWSKY, Joseph, původním jménem Doubravský
- katolický kněz
- filolog (slavista, bohemista, orientalista)
- politický, kulturní, literární a církevní historik
- textolog, editor, publicista
- kritik
- autor české mluvnice, německo-českého slovníku, odborných prací historických a filologických

Josef Dobrovský

- narodil se 17. srpna 1753 v uherských Ďarmotech u Rábu
- špatné příjmení v rodném listu, které mu již zůstalo
- vyrůstal v německém prostředí
- farářovou přímluvou byl dán na studia
- českému jazyku se učil až na gymnáziu v Německém (dnešním Havlíčkově) Brodě a v Klatovech

Filozofická studia

- od r. 1767 v **Praze**
- jako 14letý filozof si vydělával na živobytí sám
- přišel do těsnější styku s **osvícenskými učiteli**
- profesor **K.H. Seibt** a jesuita **Josef Stepling**, ředitel filozofických studií
- J. Stepling ho navedl k tomu, aby se Dobrovský dal na **bohosloví a aby vstoupil do jezuitského řádu**

Theologická studia

- od r. 1773 v **Praze**
- **biblistika** a **filologické disciplíny**
- zde se věnoval **textové kritice** a **exegezi** (kritické zkoumání textu, především náboženského)
- mohl uplatnit své **filologické nadání**, vrozený **kriticismus** i zájem o **náboženské otázky**
- nejdůležitější pro něj bylo **samostudium** a **učitelé** stojící mimo univerzitu, především pavlánský orientalista a slavista V.F. Durych
- přijal nižší svěcení, vysvěcen na **subdiakona**, poté **diakona**
- 1777 úspěšně završil své formální theologické vzdělání a vydal se (jako pouhý jáhen) do praktického života
- 1786 vysvěcen na kněze

Učitel

- 1776-1787 jako **soukromý učitel matematiky a filosofie** u hraběte Fr. Ant. Nostice (celým jménem František de Paula Antonín Josef Jan Nepomuk hrabě Nostic-Rieneck)
- orientalistika, biblická hermeneutika, slavistika
- ovlivěn přátelskými kontakty s jinými učiteli, zejména s V. F. **Durych** a F. M. **Pelcl**
- **odborná kritika** jako hlavní metoda poznávacího procesu (= racionalismus)
- „Nikdy pomocí autority, vždy pomocí argumentů.“

Královská česká společnost nauk

- snažil se o společenské a profesní uplatnění
- vznikla 1769 v českých zemích jako Společnost určená
- 1784 přijala název Česká společnost nauk a stala se veřejnou korporací
- mezi deseti zakládajícími členy učené společnosti byli čtyři odborníci humanitních oborů spojující historický zájem s filologickým (J. Dobrovský, G. Dobner, F. M. Pelcl a R. Ungar), dva matematici (T. Gruber a J. Tesánek), po jednom astronom (A. Strnad), přírodopisec (Jos. Mayer), lékař (Jan Mayer)
- do roku 1888 jediná vědecká instituce, která uveřejňovala výsledky českého vědeckého bádání
- roku 1952 včleněna do ČSAV

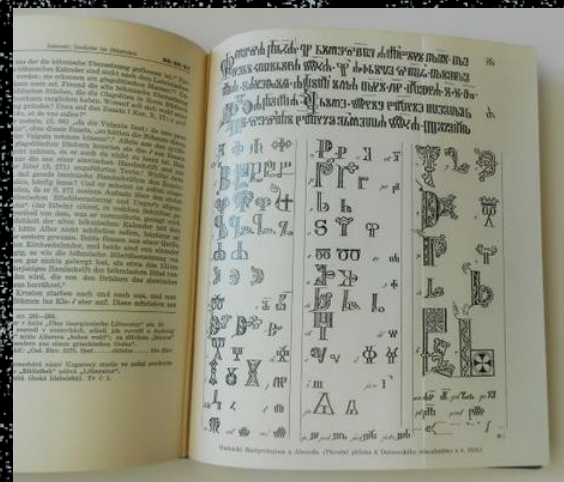

Literární činnost

- po skončení pedagogické činnosti u Nosticů byl ustanoven vícerektorem v generálním semináři v Hradisku u Olomouce (vychovával kněží)
- jeho **hlubší zájem o záležitosti náboženské či víry** se odrazil i v jeho vědecké práci:
- drobné příspěvky o sv. Janu Nepomuckém,
- historická studie o domnělé zakládací listině břevnovského kláštera,
- studie o kněžském celibátu,
- *Dějiny českých pikartů a adamitů,*
- *Přednášky o praktické stránce v křesťanském náboženství,*
- první česká studie vycházející z archeologického materiálu o pohřbívání starých Čechů

- od r. 1789 vedl ústav v Hradisku u Olomouce jako rektor
- vychovával a vzdělával světské duchovenstvo
- dokončil zde práci *Dějiny české řeči* (1792, německy), což byla **první kritická práce o vývoji české literatury**
- na ni poté navázal *Českou prozodii*
- od května 1792 do února 1793 vyhledával staroslověnské a staročeské památky v Německu, Švédsku a v Rusku
- *Srovnání ruské a české řeči* – studie
- svůj zájem o největší slovanský národ doložil učebnicí ruštiny

„Nejbezpečnější
prostředek, jak
naše dějiny očistit
od pohádek a
výmyslů, je nic
nepřijímat bez
platných
svědectví a vždy jít
nazpět k prvnímu
prameni.“

- **případové studie** k některým otázkám nejstarších českých dějin jsou obsaženy v tzv. Kritických pokusech
- vyjadřuje se k otázce Bořivojova křtu, k legendě o Ludmile a Drahomíře a k legendě o svatém Václavu a Boleslavovi
- k cyklu *Kritických pokusů* se dále volně řadí jeho spis o slovanských apoštolech Cyrilovi a Metodějovi (Cyrill und Method der Slawen Apostel: ein historisch-kritischer Versuch)
- v některých svých závěrech jako historik se mýlil (nemohl např. zohlednit některé po jeho smrti nově nalezené prameny), ale má **nepopiratelné zásluhy na prosazení kritické metody v české historiografii**

- v roce 1795 se u něj začala vyskytovat duševní choroba, která ho nepravidelně vyřazovala z činnosti
- manio-depresivní záchvaty
- přesto pokračuje v tvorbě, vydává jazykovědné práce:
- první díl **Německo-českého slovníku** (1802),
- **Podrobnou mluvnici jazyka českého** (1808, německy)
- vychází z veleslavínské doby, ve které viděl vrchol dosavadního kulturního a politického vývoje české společnosti

Slavista

- od počátku 19. století se věnuje slavistice, ve které se odráželo jeho zaujetí historií, národopisem, literaturou jazykovědou i realitou slovanských národů
- své poznatky a názory prezentoval ve vlastních časopisech *Slavín* (1806) a *Slovanka* (1814–15) i v několika pracích
- ***Základy jazyka staroslověnského*** (1822, latinsky), kde shrnul své názory na mluvnický systém staroslověnštiny
- **zakladatele oboru a patriarchu slavistiky**
- *Kritické pokusy očistit starší české dějiny od pozdějších výmyslů*
- odmítl některé nově objevené literární památky jako padělky (např. Rukopis zelenohorský)

Kritik

- kritičnost a nevíra v oživení češtiny
- „slavizující Němec“
- pro vědecká díla psaná česky neviděl adresáta
- užití němčiny či latiny mu umožnilo **prosadit se v nadnárodním vědeckém společenství** či spíše společenství učenců
- ***Pražský zlomek evangelia sv. Marka*** (1778) – latinská rozprava, kde vyjádřil kritický postoj ke zlomku evangelia svatého Marka, který byl od dob Karla IV. chován jako vzácný rukopis - řekl, že rukopis není originálem, ale že jde jen o jeho mladší opis

Život na Malé Straně

- Hrabě Bedřich Nostic, jeho vděčný žák, mu koupil na Malé Straně zahradní dům
- práce na zahradě, léčba v Teplicích a Karlových Varech
- studium botaniky
- v létě jezdil na statky svých šlechtických příznivců, s nimiž je spojovalo osvícenské smýšlení
- skvělý společník
- podle Jiráska byl ušlechtilý vlastenec, toužil po pravdě, miloval český jazyk a lidi

Výzkumné cesty

- do Rus - chtěl **osvětlit historii a literaturu veškerého národa slovanského**
- **přímá poznání živých slovanských jazyků**, poznání kulturních a sociálních poměrů východoslovanských národů a osobní seznámení s předními učiteli a vědci
- Benátky - budily jeho zájem z důvodu **tisku knih** církevně-slovanských a českých
- cestoval také do knihoven a archivů ve Vídni, Mnichově či Drážďanech
- **studijní pobyt ve Vídni**

Modrý abbé

Tuto přezdívku získal Dobrovský pro svůj oblíbený oděv, který nosil takřka stále – tmavě modrý oblek, vestu, bílé punčochy (příslušnost k jezuitskému řádu).

ces.mkcr.cz/cz/img.php?imgid=1254

- Pozn.: Přezdívka vznikla jednak proto, že Dobrovský byl **knězem**, ale **nevykonával svůj úřad** (proto *abbé*), jednak pro jeho **zálibu v modré barvě**. Celá věc ale vznikla až po Dobrovského smrti. Autorem přezdívky je spisovatel A. V. Smilovský. Ten se seznámil s páterem Livorou, který byl dříve kaplanem v Poleni u Chudenic, kde Dobrovský býval letním hostem. Dobrovský tu chodíval v modrém kabátě, modrých kalhotách, modrém nákrčníku, modrých střevicích, používal modré kapesníky i jeho bible byla modrá. Smilovský přezdívku použil v novele Za ranních červánků, která poprvé vyšla v časopise Osvěta v roce 1875. Odsud se spojení modrý abbé zapsalo do povědomí.

- Při cestě z Vídně do Prahy zemřel 6.1.1829 v brněnském klášteře.

Přínos

- Tomáš G. Masaryk: „První světový Čech nové doby“
- největší osobnost českého osvícenství
- významně se podílel na vytváření klasicistických norem literární tvorby
- stanovil pevná mluvnická pravidla a zásady pro tvoření nových slov

KNIHY DOBROVSKÝ

"Beze mě byste tu četli
všichni v němčině, dejte
mi lajk."

- **Josef Dobrovský**
český filolog a zakladatel slavistiky

Hlasujte o jménech individuálek

Zdroje

- DOBROVSKÝ, Josef. *Českých přísloví sbírka*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1963
- DOBROVSKÝ, Josef. *Spisy a projevy*, podt. *Literární a prozodická bohemika*. Praha: Academia, nakladatelství československé akademie věd, 1974.
- HOLINKA, Rudolf. *Hrdinové a věštci českého národa*. Přerov: Společenské podniky v Přerově, 1948.
- http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/DOBROVSK%C3%9D_Josef_17.8.1753-6.1.1829
- <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10169539755-dvaasedmdesat-jmen-ceske-historie/209572232200011-josef-dobrovsky/>
- <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3520>

